

QUADERNS **de formació**

3

dossier sobre **el fet** **nacional-1**

edita: convergència socialista de catalunya

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General
CEDOC

INTRODUCCIÓ

Amb aquesta antologia de textos del socialisme revolucionari, relatius a diversos aspectes de la qüestió nacional, hem pretès, d'una banda, destacar l'atenció i la importància permanents que aquesta qüestió ha tingut per als principals teòrics del marxisme, des dels mateixos fundadors del socialisme científic fins a alguns dels autors catalans compromesos més directament a la lluita pel socialisme i pel dret d'autodeterminació de Catalunya. D'altra banda, hem volgut oferir unes línies fonamentals d'orientació per a la lluita present i futura dels socialistes catalans en el terreny de la qüestió nacional de Catalunya.

Cal advertir que el pensament marxista sobre el tema no és ni podria ser monolític, i que no manca de contradiccions aparents. Cadascun dels autors esmentats va ser, abans que res, un militant que hagué de pensar en funció d'unes lluites concretes en un moment determinat de la Història i en un país. En cada cas, les motivacions que induïren Marx, Engels, Rosa Luxemburg o Lenin a dir allò que digueren sobre la qüestió nacional foren sovint diferents de les dels seus companys d'ideologia. Els seus raonaments i arguments eren discutibles, i per això mateix foren discutits entre ells.

fins el punt que alguns dels textos seleccionats formen part de les polèmiques encetades dins el si del moviment marxista internacional.

Els enemics del socialisme es basen en aquestes polèmiques i en les diferents preses de posició dels capdavaners marxistes per a acusar aquests d'oportunistes i de defensar, segons les circumstàncies, la lluita dels polonesos, per exemple, sense deixar per això d'atacar-la en altres ocasions. En fer això, els enemics del socialisme obliden, potser voluntàriament, que el socialisme no es pas un nacionalisme, i que la causa de les nacionalitats és inseparable de la causa del socialisme, de manera que no totes les lluites nacionalistes són veritablement alliberadores del poble de la nació. El fet corrent va ser, durant molts anys, que la lluita nacionalista servís més els interessos de la burgesia que no pas els del proletariat. La gran aportació doctrinal i científica dels pensadors marxistes va ser, en aquest camp, la de reconèixer l'aspecte històricament progressiu de la lluita nacionalista burgesa i, tot seguit, la de destacar els límits d'aquella lluita i com el socialisme i la classe obrera eren els autèntics protagonistes d'un alliberament nacional total i eficaç.

Aquesta antologia no ha estat feta a l'atzar. Hem buscat allò que uneix els autors per sota de les apreciacions diverses de cadascun, apreciacions que responen, com hem dit, a la diversitat d'anàlisis concretes que calgué fer, correctament, davant cada situació concreta que es plantejava als uns i als altres. La unitat de pensament en qüestions més específiques és molt més visible entre els autors catalans, precisament per aquella mateixa raó, ja que tots ells es refereixen a un país concret en un període històric, especialment transcendent per a la causa nacional catalana i el socialisme, és a dir els anys de la Segona República espanyola.

Les idees centrals d'aquesta antologia podrien ser resumides de la manera següent:

Segons els fundadors del socialisme científic, Marx i Engels, el proletariat ha estat expropiat per la burgesia no solament dels mitjans de producció sinó també de la pròpia pàtria, de la pròpia nació. Però els proletaris, amb la seva vocació de suprimir les classes socials, es constitueixen en la classe nacional, és a dir: total. Ells són els creadors de la veritable unitat nacional, de la veritable Nació. Així mateix la burgesia, amb el desenvolupament del capitalisme, esdevé internacional, encara que imperialista. També el proletariat internacional completarà la internacionalització de la societat, però tot suprimint l'imperialisme, l'explotació d'unes nacions per les altres. Un cop desapareguda la lluita de classes nacional, desapareixerà la lluita de classes internacional.

Un exemple concret, aportat per Marx, és la lluita del proletariat anglès contra la seva oligarquia. Si aquell fa costat a l'emancipació nacional irlandesa, afeblirà l'oligarquia britànica, que és l'opressora dels patriotes irlandesos. Al seu torn, els irlandesos, en ser lliures, expulsaran l'oligarquia estrangera i la deixaran afeblida davant l'atac del proletariat anglès. La lluita nacional d'un poble coincideix amb la lluita popular dintre la nació opressora.

D'altra banda, com recorda Engels, el proletariat necessita les llibertats públiques, la democràcia, per tal de millorar les seves condicions de lluita contra la burgesia. Una independència nacional o una simple autonomia jurídica-política en el marc d'un Estat plurinacional és un marc de llibertat imprescindible per a lluitar contra els seus enemics de classe.

Com a conseqüència d'aquesta llibertat, Otto Bauer recorda que la nacionalització de la democràcia per part del proletariat suposa la democratització de la cultura. El bescanvi cultural que presuposa l'internacionalisme proletari és l'altra cara del desenvolupament de la pròpia cultura nacional—popular enfront dels qui acusen al socialisme d'anivellar les masses de cada nació en una cultura "standard" internacional, sense trets distintius propis, és a dir populars. A diferència de la simple comunitat cultural o "caràcter nacional" dels burgesos, que tendeix a decaure a causa dels intercanvis entre les cultures, propis del desenvolupament econòmic, la unitat d'educació i de treball en una mateixa formació social, democràtica i socialista, distribueix la cultura comuna entre les masses (que n'havien estat expropiades per la burgesia) i les uneix amb major força. La llengua popular, desconeguda sovint pel propi poble, a causa de l'ús coactiu i merament "funcional" d'una altra llengua estrangera, és el vehicle de la cultura pròpia, un cop nacionalitzada aquesta. Els béns de la cultura nacional seran per fi propietat de tots i de cadascú. I tots i cadascú seran producte d'aquest bé cultural comú. Tots els textos de militants catalans citats en aquesta antologia, i que es refereixen a la qüestió de la pàtria dels proletaris i a la llengua d'aquesta, coincideixen amb aquests plantejaments. De la mateixa manera, la cita feta de Rosa Luxemburg enllaça les apreciacions de Marx i Engels sobre el socialisme com a únic creador veritable d'una nació lliure, democràtica i independent, amb la idea central de Lenin que l'Estat nacional no és pas una categoria abstracta, sinó una cosa concreta i històrica, la correcta anàlisi de la qual resulta imprescindible per tal de conèixer, en cada cas, la millor manera de plantejar l'estratègia socialista dins la lluita per l'autodeterminació nacional.

Per aplicar l'estratègia de la lluita nacionalitària del moviment obrer cal analitzar, segons Lenin, el moment en què es troba aquell moviment en relació amb la fase de desenvolupament capitalista a la qual correspon l'estadi de formació de l'Estat nacional burgès. El capitalisme en vies de desenvolupament tendeix a la uniformitat nacional, a superar la situació plurinacional dins l'Estat per crear-hi un Estat nacional unitari. Ara bé: un Estat modern veritablement democràtic no sols no és contrari, sinó que és propulsor de les autonomies "regionals" (siguin socials, econòmiques o político—nacionalitàries), per tal com tot centralisme (necessari per al capitalisme) les necessita si vol funcionar no sols burocràticament, sinó també democràticament. D'aquí ve l'interès natural, per al desenvolupament econòmic, que existeixi una llengua que serveixi de vehicle entre les diverses nacionalitats, si bé aquesta llengua ha de ser usada lliurement, sense detriment de les pròpies de cada nacionalitat. I això que és afirmat de les llengües ho és també, repetim-ho, de qualsevol autonomia. Democràcia és sinònim d'autonomia.

Lenin va tanmateix més lluny. L'autonomia de les nacionalitats no és solament un dret de cadascuna d'elles, sinó la manera d'organitzar la convivència de totes elles entre si. Encara que això pugui estranyar de moment, Lenin s'estima més un sistema d'autonomia que no pas un sistema federal. ¿Per què? Doncs perquè el reconeixement profund del dret de cada nacionalitat ha de partir de la voluntat democràtica d'aquesta. La federació comporta un acord entre nacionalitats. Per això no és pas un "dret" de cadascuna d'elles, perquè ningú no té dret d'arribar a un acord. Si dos o més nacionalitats no volen federar-se, no serveix de res invocar al dret que en té

l'una d'elles. Si Catalunya desitja que l'Estat espanyol sigui federal, per molt de dret que en tingués, no hi arribaria mai si la resta dels pobles hispànics no decidia federar-se amb ella i, alhora, entre si. En canvi, l'autonomia com a acte democràtic és assolible per a cadascuna de les nacionalitats. En acabar ja es veurà si aquestes nacionalitats, ja autònomes, decideixen federar-se o no com a millor garantia de cadascuna de les autonomies aconseguides democràticament.

Quant a la separació o dret de separar-se d'un Estat, és cosa plenament reconeguda, perquè, en la lluita democràtica, ningú no pot anar democràticament contra la voluntat d'un poble i, a vegades, la separació pot ser revolucionàriament positiva, pot crear un marc d'independència política democràtica i socialista enfront d'un Estat autocràtic i capitalista. Però l'ideal socialista no és la separació disgregadora que estigués tancada en ella mateixa, nacionalista, sinó la vinculació oberta i internacionalista amb altres pobles, en la causa comuna de la revolució democràtica i socialista.

A partir d'aquest fil conductor del pensament socialista, hem triat aquells textos d'autors i de militants catalans que, en opinió nostra, expressaren més bé, durant la crucial experiència de lluita democràtica i socialista dels anys trenta, els principis esmentats, dins de les naturals aportacions originals que produí, en aquell moment, l'experiència catalana i espanyola d'aquell moment. Analitzar amb cura aquests darrers textos és una tasca a fer per a tots els qui, molt conscients que la fase històrica del capitalisme espanyol és diferent avui dia, voldran reflexionar amb eficàcia sobre la lluita catalana per la democràcia, l'autonomia i la construcció d'una societat sense classes al nostre país, unit sempre fraternalment amb la resta dels pobles hispànics davant l'enemic comú: l'oligarquia explotadora i imperialista.

C.E.S.

MARX-ENGELS, *Manifest comunista*, 1848

La necessitat de trobar mercats esperona a la burgesia d'una punta a l'altra del planeta. Per tot arreu s'instala, a tot arreu construeix i estableix relacions.

La burgesia, en explotar el mercat mundial, dona a la producció i al consum de tots els països un segell cosmopolita. Entre els planys dels reaccionaris, destrueix les bases nacionals de la indústria. Les velles indústries nacionals s'ensorren, vençudes per altres de noves, la instauració de les quals és problema vital per a totes les nacions civilitzades; per indústries que no transformen com abans les matèries primes del país, sinó aquelles portades dels climes més llunyans i els productes de les quals troben sortida no sols dins de les fronteres, sinó a tot arreu del món. Brollen necessitats noves que ja no abasten a satisfer, com en altres temps, els fruïts del país, sinó que reclamen per la seva satisfacció els productes de terres remotes. Ja no regna aquell mercat local i nacional que es bastava a ell mateix i on no entrava res de fora; ara, la xarxa del comerç és universal i en ella entren, unides per vïncles d'interdependència, totes les nacions. I el que passa amb la producció material, passa també amb la de l'espirit.

Els productes espirituals de les diverses nacions, venen a formar un patrimoni comú. Les limitacions i peculiaritats del caràcter nacional van passant a según plà, i les literatures locals i nacionals conflueixen totes en una literatura universal.

La burgesia, amb el ràpid perfeccionament de tots els mitjans de producció, amb les facilitats increïbles de la seva xarxa de comunicacions, porta la civilització fins a les nacions més salvatges. La barator de les seves mercaderies és l'artilleria pesada amb la que enderroca totes les muralles de la Xina, amb la que obliga a capitular a les tribus bàrbares en el seu odi contra l'estranger. Obliga a totes les nacions a abraçar el règim de producció de la burgesia o a morir; les obliga a implantar en el seu propi sí l'anomenada civilització, és a dir, a fer-se burgeses. Crea un món fet a la seva imatge i semblança.

Als comunistes se'ns retreu també el voler abolir la pàtria, la nacionalitat. Els treballadors no tenen pàtria. Malament se'ls hi pot treure el que no tenen. No obstant, essent la mira immediata del proletariat la conquesta del poder polític, la seva exaltació a classe nacional, a nació, és evident que també en ell hi resideix un sentit nacional, encara que aquest sentit no coincideixi ni de bon troç amb el de la burgesia.

Ja el propi desenvolupament de la burgesia, el lliurecanvi, el mercat mundial, la uniformitat regnant en la producció industrial, amb les condicions de vida que engendra, s'encarreguen d'esborrar més i més les diferències i antagonismes nacionals.

El triomf del proletariat acabarà de fer-les desaparèixer. L'acció conjunta dels proletaris, almenys en les nacions civilitzades, és una de les condicions primordials de la seva emancipació. En la mesura i al temps que vagi desapareixent l'explotació d'uns individus per d'altres, desapareixerà també l'explotació d'unes nacions per d'altres.

Amb l'antagonisme de les classes en el sí de cada nació s'esborrarà l'hostilitat entre les nacions.

Karl Marx (1818-1883): Filòsof, economista i polític alemany, teòric, en companyia d'Engels, del materialisme històric i dialèctic, així com analitzador profund del capitalisme, les seves lleis i les seves contradiccions. Intervingué activament a la fundació del moviment obrer i a l'orientació socialista de la Internacional de treballadors.

Friedrich Engels (1820—1895): Filòsof alemany, estudiós de les condicions de vida i de treball del proletariat industrial anglès a la primera meitat del segle XIX. Col·laborador de Marx que donà un gran impuls fundacional al materialisme històric i dialèctic.

Estic cada vegada més convençut —i no és tracta de res més que d'inculcar-ho a la classe obrera anglesa— que no podrà fer mai res decisiu, ací a Anglaterra, mentre no rompi de la manera més total, en la seva política irlandesa, amb la política de les classes dominants, mentre no solament no faci causa comuna amb els irlandesos sinó que prengui la iniciativa de la dissolució de la unió forçada de 1801 i de reemplaçar-la per una confederació igual i lliure. Cal tendir a aquest objectiu, no pas per simpatia envers Irlanda sinó com una reivindicació, en el mateix interès del proletariat anglès. Si no, el poble anglès continuarà estant controlat per les classes dirigents, car «és ell» el que és obligat a ajuntar-se a elles per fer front contra Irlanda. Tot moviment popular, a Anglaterra i tot, és paralytat per endavant per les diferències amb els irlandesos, que formen, a la mateixa Anglaterra, una fracció molt important de la classe obrera. Ací, la primera «condició» d'emancipació —l'enderrocament de l'oligarquia agrària— resta impossible, perquè hom no podrà ocupar la plaça forta mentre els senyors conservin a Irlanda llurs avançades fortament atrinxerades. En canvi, així que la causa del poble irlandès passi a les seves pròpies mans, així que ell mateix esdevingui el seu propi legislador, així que es governi a si mateix i gaudeixi de la seva autonomia, l'anihilament de l'aristocràcia terratinent —en gran part «les mateixes persones» que els *landlords* anglesos— esdevindrà infinitament molt més fàcil ací. A Irlanda, el problema no és solament d'ordre econòmic: al mateix temps es planteja el «problema nacional», perquè els *landlords* irlandesos no són, com a Anglaterra, els dignataris i els representants tradicionals, sinó els opressors odiats de la nació irlandesa.

ENGELS, *Socialisme i independència nacional*, 1882

Cada camperol i cada obrer polonesos que surten del seu estat letàrgic per participar als interessos generals es troben d'entrada amb el fet de la submissió nacional, que és el primer obstacle que s'alça arreu al seu camí. Suprimir-lo és la condició fonamental de tot desenvolupament lliure i saníto. Els socialistes polonesos que no posessin l'alliberament del seu país encapçalant el propi programa em fan pensar en uns socialistes alemanys que no volguessin reivindicar des del primer moment la supressió de les lleis d'excepció contra els socialistes, contra la llibertat de premsa, d'associació, de reunió. Per tal de poder lluitar cal, abans que res, tenir un terreny de lluita, aire, llum, i un marge de maniobra. Si no és així, tot és pura xerrameca.

El fet que el socialisme torni l'autonomia a la nació, que el seu destí sigui producte de la seva voluntat conscient, són coses que tenen com a conseqüència una diferenciació creixent de les nacions dins la societat socialista, una accentuació de les seves particularitats, una demarcació més nítida entre les característiques nacionals. Aquesta opinió potser sorprendrà, perquè tant els defensors com els detractors del socialisme estan convençuts que aquest anivellarà la diversitat nacional, disminuirà o suprimirà les diferències entre les nacions.

És veritat que el contingut material de la cultura, el de les diferents cultures nacionals, serà anivellat dins la societat socialista. Aquesta tasca ja ha estat empresa pel capitalisme modern. Els camperols precapitalistes han produït i han viscut durant segles sencers d'acord amb allò que havien hereditat dels seus avantpassats, sense incorporar-hi res que hagués sorgit del progrés dels seus veïns; han continuat utilitzant la seva arada deficient i antiga, tot i tenir la possibilitat de trobar-ne, a poca distància d'allí, una altra de millor que els hauria assegurat més bones collites.

Per contra, el socialisme modern ha ensenyat a les nacions a aprendre les unes de les altres; tot progrés tècnic resulta assimilat per tots els països en el terme d'alguns anys, tota modificació del dret als països circumdants és estudiada i imitada. Cada corrent de la ciència, de l'art, influeix en els pobles cultivats del món sencer.

tivats del món sencer.

No hi ha cap mena de dubte que el socialisme accentuarà considerablement aquesta tendència cosmopolita de la nostra civilització, anivellarà ràpidament els continguts materials de la cultura; les nacions aprendran molt de pressa les unes de les altres i cadascuna en prendrà allò que s'escau a les pròpies necessitats. Seria tanmateix prematur de concloure'n que l'anivellament dels continguts materials de la cultura farà que les nacions siguin totalment idèntiques.

Allò que és veritat per a la democràcia d'un país capitalista ho és més encara per a la democràcia d'un país socialista. Només el socialisme és sinònim de veritable democràcia, de veritable hegemonia popular, perquè permet al poble de dominar els instruments de poder més importants, els instruments de treball; només això fa possible la veritable hegemonia popular, perquè uneix el poble tot sencer en una comunitat de cultura, perquè dona, a cadascun dels qui reben la influència de tota la cultura de la nació, la possibilitat d'una co-decisió independent. Les noves idees no podran penetrar en una societat socialista si no és intentant de penetrar individualment

Otto Bauer (Viena 1881—París 1938): Polític, economista i dirigent social—demòcrata austríac de l'ala esquerra del partit. Autor de diversos llibres sobre la qüestió nacional, la política agrària, la revolució austríaca i la construcció del socialisme. Partidari de la vaga general política però contrari a les teories que sostenen l'ensorrament catastròfic del capitalisme. Un dels exponents principals de l'austro—marxisme.

en cadascun dels ciutadans, als quals l'educació socialista nacional haurà desenvolupat fortament la pròpia personalitat, de manera que seran plenament posseïdors de la cultura nacional. Però això significa que cap idea nova no pot ser adoptada sense com va ni com ve; ben al contrari, ha de ser rebuda, incorporada, adaptada a l'esperit col·lectiu de milions d'individus. Cap individu no registra allò que és nou d'una forma purament mecànica, sinó que ho incorpora, ho integra a la pròpia personalitat, ho paeix intel·lectualment en percebre-ho; així la nació sencera no s'acontentarà a recollir allò que és nou, sinó que, en absorbir-ho, ho remodelarà, ho acomodarà a la seva essència, ho modificarà a través del procés d'absorció per milions d'individus. A causa d'aquest fet important —la percepció nacional—, tota idea que una nació recollirà d'una altra haurà, abans que res, de ser adaptada a la idiosincràsia de la nació, modificada per aquesta abans de ser absorbida. D'aquesta manera les nacions no reprendran pas de les altres cap nova literatura, cap nova art, cap nova filosofia, cap nou sistema de valors, sense haver-los reelaborat: adaptar-se a la cultura intel·lectual existent a la nació significa relligar-se, integrar-se a tota la història de la nació. Avui dia resulta molt més difícil que el poble anglès, el francès o l'alemany recullin tal qual un nou món de valors espirituals d'un altre poble, que no pas que ho facin els japonesos o els croates, posem per cas. Així, dins la societat socialista, cap nova parcel·la de cultura espiritual no podrà trobar accés a una nació sense estar relligada a la cultura nacional, sense posar-s'hi en relació, sense restar-ne co-determinada.

Per això l'autonomia de la comunitat nacional de cultura, dins el socialisme, vol dir necessàriament, malgrat l'anivellament dels continguts materials de la cultura, una diferenciació espiritual creixent de les nacions: això és el socialisme. El comunisme de les grans nacions farà renéixer la plena comunitat de cultura de tots els compatriotes, tal com ha existit a l'època del comunisme primitiu.

El fonament de la nació resulta, des d'aquest moment, modificat. La comunitat de cultura dels pobles germànics descansava sobre la descendència d'un mateix tronc: el fet que alguns elements idèntics de cultura els haguessin estat transmesos per avantpassats comuns els unia en una nació. Dins la comunitat de cultura de la societat socialista moderna s'esdevé tot el contrari: aquella és un producte de l'activitat social; un resultat de l'educació, a la qual tenen accés tots els infants del poble; un producte de la col·laboració de la nació al treball social.

Hi ha una diferència enorme, doncs, perquè la nació, fundada en lligams d'ascendència d'una comunitat, porta en ella mateixa la llavor de la seva decadència: a mesura que els descendents dels avantpassats comuns estaran més separats i sotmesos a diferents condicions de lluita per l'existència, més gran serà la diferència entre els uns i els altres, i arribaran a ser pobles diferents amb dialectes diferents, perquè cap matrimoni no els tornarà a lligar; viuran amb costums diferents, drets diferents, diferents hàbits de vida, amb un tarannà diferent, amb una manera diferent de reaccionar davant els mateixos estímuls.

Però, mentre que la nació fundada en aquest tipus de comunitat porta en ella mateixa la llavor de la decadència, la nació fonamentada en la comunitat d'educació porta en ella mateixa la tendència a la unitat: sotmet tots els seus fills a la mateixa educació, tots els conacionals treballen plegats als tallers de la nació, participen a la creació de la voluntat col·lectiva de la na-

ció, gaudeixen conjuntament dels béns de la cultura de la nació.
D'aquesta manera el socialisme comporta en ell mateix la garantia de la unitat de la nació. Ell farà, de la llengua unitària alemanya —aquesta llengua materna de les masses per a les quals resulta encara una llengua estrangera—, la gran porta d'accés als nostres béns culturals, ell farà, del destí de la nació, el fonament determinant del caràcter de cadascun dels compatriotes cridats a codefinir la voluntat de la nació; farà dels béns culturals de la nació la propietat de cada alemany i, en conseqüència, farà de cada alemany el producte dels nostres béns culturals. Comunitat d'ascendència presa aïlladament significa decadència; comunitat d'educació i de treball significa unitat segura de la nació. La nació ha de ser, per damunt de tot, una comunitat de treball abans de poder ser plenament una veritable comunitat de cultura que s'autodetermina.

Els interessos del proletariat exigeixen l'establiment d'unes institucions democràtiques i d'un ensenyament popular que no siguin adulterats, en la mesura en què això sigui possible dintre un règim burgès. El progrés polític i intel·lectual de la classe obrera exigeix la llibertat d'expressió i de cultura (ciències, lletres, arts). El proletariat demana que sigui reconeguda la igualtat de la seva nacionalitat en relació amb les altres nacionalitats existents dins el mateix Estat. Això, per principi democràtic i, també, perquè la violació dels drets d'un grup ètnic dóna a la burgesia d'una nacionalitat oprimida un bon pretext per a emmascarar els conflictes de classe.

Els qui somien a "millorar les relacions entre les classes socials" pensen que l'Estat nacional modern és aquell qui garanteix els drets del ciutadà i el lliure desenvolupament de la cultura. Siguin quines siguin les seves conviccions ideològiques, els sembla que aquesta forma de govern és absolutament necessària al proletariat, ni que sigui per raons diferents de les de la burgesia. Imaginar allò que seria "millor" per a la classe obrera condueix a una atractiva evidència: El socialisme seria el millor remei per a l'opressió nacionalista. Així i tot, si hem de ser realistes, cal trobar des d'ara els mitjans eficaços de resoldre la qüestió nacional dins el quadre del règim actual.

Aquella forma de pensar conté, des del punt de vista històric, un malentès. Creure que l'Estat burgès constitueix la millor garantia del desenvolupament nacional significa que considerem la noció d'Estat com una *categoría abstracta*. La doctrina que pren l'Estat nacional com a model de llibertat i d'independència no és altra cosa que un residu del liberalisme podrit dels burgesos de l'Europa occidental i central de la primera meitat del segle XIX. La història del capitalisme prova que la veritat social de l'Estat Modern és molt menys seductora que no sembla. Els slògans sobre la llibertat i sobre l'independència camuflen una realitat política brutal: proteccionisme duaner, militarisme, impostos indirectes, guerres i conquestes imperialistes. N'hi ha prou recordar aquest fonament històric-social de la ideologia burgesa per tal de comprendre que l'actitud del proletariat respecte a la qüestió nacional és essencialment diferent.

Rosa Luxemburg (1870–1919): Escriptora i política revolucionària polonesa d'origen jueu i un dels principals teòrics de l'ala esquerra del partit social-demòcrata alemany, especialment sobre qüestions econòmiques i sobre el problema de les nacionalitats. Combaté, durant la I Guerra Mundial, contra el nacionalisme xovinista de la majoria social-demòcrata de dreta. Col·laborà amb el moviment esquerrà de l'espartaquisme, al costat de Karl Liebknecht, fins a la fundació del Partit Comunista d'Alemanya el 1918. Fou assassinada el 1919 pel govern conservador alemany.

La teoria marxista exigeix d'una manera absoluta que, per tal d'analitzar qualsevol problema social, aquest sigui enquadrat dins un marc històric *determinat*, i després, si es tracta d'un sol país (per exemple, de programa nacional per a un país determinat), que siguin tingudes en compte les particularitats concretes que distingeixen aquest país dels altres, dins el marc d'una mateixa època històrica determinada.

¿Què significa aquest requisit absolut del marxisme aplicat al nostre problema? Abans que res significa que cal distingir rigorosament dues èpoques del capitalisme, radicalment diferents del punt de vista dels moviments nacionals. D'una banda, l'època de la bancarrota del feudalisme i de l'absolutisme, l'època en què es constitueixen la societat i l'Estat democràtico—burgesos, en què els moviments nacionals adquireixen per primera vegada el caràcter de moviments de masses, incorporant d'una manera o l'altra *totes* les classes de la població a la política mitjançant la premsa, de la seva participació en institucions representatives, etc. D'altra banda, presenciem una època en què els Estats capitalistes estan completament estructurats, amb un règim constitucional establert de fa molt de temps, amb un antagonisme molt desenvolupat entre el proletariat i la burgesia, una època que pot ser anomenada la vetlla de l'ensorrament del capitalisme.

El que és típic de la primera època és el despertar dels moviments nacionals, el fet que s'hi incorporin els camperols, com a sector de la població més nombrós i més "difícil de moure", en relació amb la lluita per la llibertat política en general i pels drets de la nacionalitat en particular. Per a la segona època allò que resulta típic és l'absència dels moviments democràtico—burgesos de masses, quan el capitalisme desenvolupat, tot aproximant i amalgamant cada vegada més les nacions, ja plenament incorporades al bescanvi comercial, posa en primer pla l'antagonisme entre el capital fos internacionalment i el moviment obrer internacional.

Naturalment, les dues èpoques no estan pas separades entre si per una muralla, sinó lligades per nombroses anelles de transició, i distingint-se a més els diversos països per la rapidesa del desenvolupament nacional, per la composició nacional de la seva població, per la seva distribució, etc. etc. No pot ni tan sols del fet que els marxistes d'un país determinat procedeixin a elaborar el programa nacional sense tenir en compte aquestes condicions històriques generals i aquestes condicions estatals concretes.

Lenin (1870—1924): Polític revolucionari rus, dirigent bolxevic del partit social—demòcrata, un dels artífexs de la revolució soviètica del 1917 i gran teòric marxista en qüestions tan fonamentals com l'imperialisme, l'estratègia revolucionària, el paper del partit a la lluita anticapitalista i el problema de les nacionalitats.

LENIN, *Del dret de les nacions a la seva autodeterminació*, 1914

L'Estat nacional és regla i "norma" del capitalisme, l'Estat de composició nacional heterogènia, o plurinacional, no és sinó un estadi endarrerit o una excepció. Des del punt de vista de les relacions internacionals, l'Estat nacional és el que ofereix, sense cap dubte, les condicions més favorables per al desenvolupament del capitalisme. Això no vol dir, naturalment, que un Estat semblant, sobre la base de les relacions burgeses, pugui excloure l'explotació i l'opressió de les nacions. Vol dir només que els marxistes no poden perdre de vista els poderosos factors *econòmics* que originen la tendència a crear Estats nacionals. Vol dir que "l'autodeterminació de les nacions", dins el programa dels marxistes, *no pot tenir*, des del punt de vista històrico-econòmic, d'altra significació que l'autodeterminació política, la independència estatal, la formació d'un Estat nacional.

LENIN, *Notes crítiques sobre la qüestió nacional*, 1913

Resulta perfectament evident que no és possible d'imaginar un Estat modern veritablement democràtic que no atorgui autonomia a tota regió que presenti particularitats, encara que aquestes siguin poc notables, en el camp de l'economia o de la forma de vida, o bé que tingui una composició nacional particular, etc. El principi del centralisme, necessari per a desenvolupar el capitalisme, no es veu gens compromès per una autonomia d'aquesta mena (local o regional).

Al contrari, gràcies a ella funciona de manera *democràtica* i no pas *burocràtica*. El desenvolupament ampli, lliure i ràpid del capitalisme seria impossible, o extremadament difícil, *sense* una semblant autonomia, la qual *facilita* alhora la concentració dels capitals, el desenvolupament de les forces productives i el reagrupament de la burgesia i del proletariat de *tot l'Estat*. En canvi, la intervenció burocràtica en les qüestions *purament* locals (regionals, nacionals, etc.) constitueix un del més grans obstacles per al desenvolupament econòmic i polític en general i, en particular, un dels obstacles per al *centralisme* en les qüestions més importants, les qüestions fonamentals.

LENIN, *Carta a Chaoumian*, 1913

Vós sou partidari que hi hagi a Rússia una llengua oficial. Vós dieu és "indispensable i que ha tingut i tindrà un gran abast progressiu". Jo hi estic en absolut desacord. Vaig escriure fa temps sobre aquest tema a *Pravda*, i encara no n'he trobat refutació. El vostre argument no em convenç. La llengua *rusa* ha tingut un abast progressiu per a una multitud de nacions petites i endarrerides; això és indiscutible. Però no veieu que *hauria tingut* un abast progressiu molt més gran encara si no hagués estat imposada a la força? Com! És que la "llengua oficial" no resulta un bastó, els cops de

qual *allunyen* de la llengua russa? ¿Com no voleu comprendre aquesta *psicologia*, tan important en la qüestió nacional i que, al més petit constrenyiment, embruta, fa malbé i redueix al no-res l'indiscutible abast progressiu de la centralització, dels grans Estats, de la llengua única? Però, més important encara que la psicologia, tenim l'economia: a Rússia *ja* existeix una economia *capitalista*, que converteix en indispensable la llengua russa. I no creieu en el poder de l'economia? Voleu "sostenir-la", vós, amb les porres d'una policia brètola? Per ventura no veieu que, d'aquesta manera, *desfigureu* l'economia i la freneu? És que la desaparició del brut règim policíac no multiplicarà per deu (per mil) les associacions lliures per a la salvaguarda i la propagació de la llengua russa? No: estic en absolut desacord amb vós, i us acuso de "socialisme real prussià".

Vós esteu *contra* l'autonomia. Vós esteu *solament* a favor de l'autoadministració-regional. No hi estic del tot d'acord. Recordeu les explicacions d'Engels dient que la centralització no exclou de cap manera les "llibertats" locals. Per què l'autonomia per a Polònia i no pas per al Caucàs, el Sud, l'Ural? És el parlament central, el que fixarà els límits de l'autonomia! Nosaltres estem a favor del centralisme democràtic, absolutament. Nosaltres estem *contra* la *federació*. Nosaltres estem amb els Jacobins, *contra* els Girondins. Però témer l'autonomia, a Rússia... apa: és ridícul! És reaccionari! Citeu-me un exemple, imagineu un exemple en què l'autonomia *pugui* arribar a ser perjudicial! No me'n citareu pas cap. I el raonament és minso: només l'autoadministració pot beneficiar a Rússia (i a Prússia) el brut règim policíac.

"El dret a la lliure disposició no solament significa el dret a la separació. Significa també el dret a un lligam federal, el dret a l'autonomia", escriuiu vós. Absolutament en desacord. Això *no* significa el dret a la *federació*. La federació és una unió entre iguals, una unió que exigeix l'acord *general*. Com pot existir el dret d'una part a posar-se d'acord amb una altra? És una absurditat. Nosaltres som contraris, en principi, a la federació. Afableix els lligams econòmics, representa una forma sense valor per a un sol Estat. Vols separar-te? Endavant, doncs, si pots trencar els llaços econòmics o, més encara, si l'opressió i els desacords de la "cohabitació" són tants que fan malbé i destrueixen l'obra dels llaços econòmics. No vols separar-te? Aleshores, perdona, aleshores no decideixis al meu lloc, no pensis que tens un "*dret*" a la federació.

"Dret a l'autonomia"? També és fals. Estem a favor de l'*autonomia* per a totes les parts, estem a favor del *dret* a la separació (i no pas a favor de la *separació* de tots!). L'autonomia és el *nostre* pla d'organització d'un Estat democràtic. La separació no és del tot el nostre pla. Nosaltres no prediquem de cap manera la separació. En conjunt, nosaltres estem *contra* la separació. Però estem a favor del *dret* a la separació, a causa del nacionalisme reaccionari de la Gran Rússia, que ha tacat de tal manera la causa de la convivència nacional que, a vegades, hi haurà més bons lligams després de una lliure separació.

El dret a la lliure disposició és una *excepció* a la nostra premissa general, el centralisme. Aquesta excepció és absolutament necessària, de cara al nacionalisme reaccionari, i la més petita renúncia a aquesta excepció és un oportunisme, és un joc estúpid del qual s'aprofita el nacionalisme reaccionari gran-rus. Però *no cal* interpretar l'excepció en un sentit ampli. No hi ha d'haver res, absolutament res, que no sigui el *dret* a la *separació*.

Els obrers i la pàtria en el «Manifest Comunista».

No per això perd interès l'individu tocat d'aquesta noble passió d'estimar les coses de la terra, i més particularment quan s'escap d'ésser un naufrag en les platges de la fortuna, un treballador assalariat. Quan llegirà que els obrers no tenen pàtria se sentirà estamordit, però és justament aquesta afirmació rotunda la que més pot fer-lo meditar en la gran suma de veritats exposades en el *Manifest Comunista*. Perquè que els obrers no tinguin pàtria no vol dir de cap manera que no n'hagin de tenir. Quan una nova organització social haurà elevat les seves condicions l'obrer podrà decidir quina quantitat d'afecció pot comprometre en l'obra de crear i recrear pàtries i comunitats nacionals, aquesta funció alterna de l'esperit que sempre ha estat i serà una deu molt fecunda de la cultura humana. Mentrestant l'obrer és un *apatride*, i la brutal realitat ens diu amb més eloqüència que el *Manifest Comunista* fins a quin punt és certa aquesta declaració que els obrers no tenen pàtria.

El sentiment nacional dels pobles.

En quant fa referència al sentiment nacional dels pobles, no representa cap obstacle a l'evolució econòmica i jurídica de la societat en conjunt. No s'ha descobert encara en la història un cas concret d'antagonisme nacional que no tingui un fonament econòmic. L'establiment d'una llei econòmica universal posa fi a les rivalitats dels pobles. L'etnicisme i l'etnografisme no són termes de competència, sinó fruits incontrolables de la natura que mai no han portat els homes a una lluita, sinó a un esforç de superació de les seves pròpies condicions nacionals, per tal de trobar un pla comú d'universalitat i de camaraderia. El Socialisme no està en pugna amb cap manifestació de personalitat col·lectiva, car representa un punt de coincidència, el plasma que circula a través d'obstacles i fronteres per a dir als homes que per damunt de la diversitat etnogràfica existeix el sentiment i la llei de germanor i de solidaritat humanes.

Manuel Serra i Moret (Vic 1884—Perpinyà 1963): Escriptor, d'origen republicà i catalanista, més tard membre de la Unió Socialista de Catalunya i diputat del Parlament català. Se'n pot trobar una biografia al llibre de Pere Foix "Apòstols i mercaders".

La burgesia industrial i la petita burgesia en la lluita nacional

En el transcurs de les revolucions burgeses del segle XIX, els països capitalistes més importants d'Europa van resoldre el propi problema nacional; però aquest subsistí als Estats plurinacionals que no havien realitzat encara la seva revolució democràtico—burgesa. Dins els moviments d'emancipació nacional, les diferents classes socials actuen amb les mateixes característiques que les distingeixen a la lluita general per les reivindicacions democràtiques, de les quals aquells no en són sinó un aspecte.

Els interessos de l'economia capitalista impulsen la burgesia a lluitar contra les reminiscències feudals que constitueixen un obstacle al seu avanç triomfal; però aquesta lluita es desenvolupa en condicions històriques molt diferents de les que caracteritzen les èpoques de les revolucions burgeses anteriors. La burgesia era aleshores, encara, una força progressiva, la consolidació de la qual coincidia amb els interessos generals de la Humanitat. Avui és una força regressiva, i la seva persistència constitueix un perill per a aquells interessos, amb els quals se situa en oberta contradicció. Aleshores la burgesia realitzava la seva missió històrica, amb l'ajut directe de les masses obreres i camperoles, sense les quals li hauria estat impossible de triomfar. Avui dia, el proletariat té una consciència de classe incomparablement més elevada, numèricament és molt més forta, i, per bé que té un interès vital a resoldre els problemes fonamentals de la revolució democràtico—burgesa, considera aquesta revolució com a etapa indispensable per tal de continuar avançant en el sentit de les realitzacions de caràcter socialista i no està disposat a llançar-se al combat en profit exclusiu de la dominació burgesa. Quant als camperols, els termes del problema han variat, així mateix, fonamentalment. La qüestió de la terra, com és sabut, pot ser considerada com la pedra angular de la revolució burgesa. En el període anterior, la burgesia capitalista podia atacar, sense conseqüències per a la seva pròpia dominació, el dret de propietat dels grans terratinents, el poder del qual tenia interès a destruir. Avui, davant la por que aquest atac estimuli l'ofensiva proletària contra el dret de propietat privada en general, es torna cautelosa i la seva actitud davant el problema de la terra es fa conservadora i regressiva.

La burgesia, doncs, en les circumstàncies històriques actuals, no pot resoldre els problemes fonamentals de la seva pròpia revolució i, per tant, el de l'emancipació nacional; i en els moments decisius, quan entren en acció grans masses populars, aterrida davant les possibles conseqüències d'aquella, retrocedeix i s'apressa a pactar amb els elements semif feudals. En la major part dels casos, aquesta defecció de la gran burgesia provoca una reacció popular que determina els desplaçaments de la direcció del moviment nacional cap a la petita burgesia. La seva fraseologia pomposa i radical, les seves actituds exteriorment revolucionàries, la seva intransigència verbal, li atrauen la simpatia i la confiança populars. Però les falles fonamentals d'aquesta classe no triguen a manifestar-se. Classe vacil·lant i indecisa, com a reflex de la situació intermèdia que ocupa dins l'economia capitalista, el seu revolucionarisme es desinfla de manera ràpida i lamentable; presa de pànic davant les conseqüències i responsabilitats d'un alçament nacional, s'aferra ansiosament a la primera fórmula conciliadora que li és oferta, i el moviment nacional, so-

ta la direcció de la petita burgesia, corre la mateixa sort que la revolució democràtica en general.

El caràcter de la unitat espanyola

Existeixen a Espanya dos moviments d'emancipació nacional de vitalitat indubtable: el de Catalunya i el d'Euscadi. El de Galícia, ara com ara, no és més que un balbuceig regionalista, mancat de l'escalf de les grans masses, i refugiat, per això, en els cenacles literaris i Acadèmies. Perquè es converteixi en un moviment nacional, en el veritable sentit de la paraula, li manquen les premisses econòmiques necessàries. De tota manera, avui no és encara una *realitat* i, mentre no ho serà, li falta interès per als marxistes, els quals han d'operar sempre amb *fets*. D'Euscadi, en parlarem en una altra ocasió. Avui per avui ens limitem a examinar per damunt, aplicant-hi el criteri esbossat (*), el problema concret de Catalunya.

Espanya, com ja hem indicat més amunt, pertany a la categoria dels Estats plurinacionals, la formació dels quals ha precedit el desenvolupament capitalista. A tots els grans Estats d'Europa com remarca Marx en els seus esclaridors estudis sobre la revolució espanyola— les grans monarquies van ser creades sobre les ruïnes de les classes feudals, l'aristocràcia i les ciutats. A la resta dels països, "la monarquia absoluta aparegué com un centre de civilització, com un agent d'unitat social. Va ser com un laboratori en el qual els diferents elements de la societat es barrejaren i transformaren, fins al punt que resultà impossible a les ciutats de substituir la seva independència medieval per la superioritat i la dominació burgesa". (*)

En canvi, a Espanya la monarquia absoluta "va fer tot allò que va dependre d'ella per tal d'enganyar l'augment dels interessos socials, que duu aparellades la divisió natural del treball i una circulació industrial múltiple, i així va suprimir l'única base sobre la qual podia ser fundat un sistema unificat de Govern i de legislació comuna. Heus aquí per què la monarquia absoluta espanyola pot ser més aviat equiparada al despotisme asiàtic que no pas amb els altres Estats europeus". (**)

La poderosa intel·ligència de Marx assenyalà magistralment, en aquestes línies, el caràcter regressiu de la unitat espanyola, en el qual ha de ser buscada la causa de la seva inconsciència i de l'agudesada extraordinària adquirida pels problemes d'emancipació nacional. A la llum d'aquesta interpretació i de les consideracions exposades a la primera part d'aquest estudi, apareixeran clarament els motius pels quals els focus més considerables del moviment d'alliberament nacional s'han concertat, principalment, a Catalunya i a Euscadi; és a dir, als dos centres industrials més importants del país.

La lluita de Catalunya per la seva emancipació

Si els trets distintius d'una nació són constituïts per l'existència d'unes relacions econòmiques determinades, per la comunitat de territori, d'idioma i de cultura, Catalunya és, indubtablement, una nació. Catalunya, bressol d'una burgesia comercial poderosa, entra des dels primers moments en lluita amb l'estat espanyol unitari, representat per les castes parasitàries i feudals. I quan, com a conseqüència del descobriment d'Amèrica, la Mediterrània perd la seva importància comercial i es prohibeix que els catalans comerciïn amb el Nou Món, la decadència de la burgesia determina un col·lapse en

el desenvolupament econòmic i cultural del país.

Amb l'aparició de la indústria i de la burgesia industrial, s'accentua l'antagonisme amb l'oligarquia que regeix els destins d'Espanya i s'inicia el moviment d'emancipació nacional, la intensitat del qual augmenta en proporció directa amb el desenvolupament de la indústria. La *Renaixença* literària que caracteritza els començaments del moviment no és sinó l'embolcall extern, el mitjà d'expressió inconscient d'aquest antagonisme fonamental, que no triga a manifestar-se en tota la seva nuesa. En efecte, quan el catalanisme comença a prendre cos com a moviment polític, és per a expressar les reivindicacions de caràcter econòmic de la burgesia industrial. I quan, amb la pèrdua de les colònies, Catalunya es veu privada dels seus mercats més importants i la incapacitat de l'oligarquia governant apareix en tota la seva tràgica magnitud, el catalanisme adquireix un nou i poderós impuls. La protesta de la burgesia catalana s'accentua i es precisa. A la premsa de l'època apareix reflectit l'antagonisme d'interessos entre la Catalunya industrial i l'Espanya agrària-feudal. La tesi de la burgesia catalana, expressada per un dels seus òrgans més caracteritzats, el *Diario del Comercio*, segons un article que resumim, és la següent: La indústria catalana necessita importar cotó, lli, canem, seda, llana, etc., amb franquícia absoluta. A les altres regions, en canvi, els convé d'exportar els seus fruits i les seves primeres matèries en les millors condicions possibles i importar, a baix preu, els articles manufacturats. "Aquesta és la pura veritat que, sense ambages ni embuts, pot ser expressada concisament d'aquesta manera: Catalunya, econòmicament, és un poble independent que es basta a si mateix; la resta d'Espanya, llevat de rares i honrosíssimes excepcions, és una colònia".

Afegim-hi el descontent pel papereig, per les traves administratives oposades al desenvolupament econòmic i a l'establiment de les indústries, i tindrem una idea clara dels orígens del moviment català, moviment indubtablement progressiu enfront de l'Estat semifeudal i despòtic.

En aquest sentit, com hem remarcat més amunt, el moviment d'emancipació nacional de Catalunya no és més que un aspecte de la revolució democràtico—burguesa en general, que tendeix a destruir, en interès del desenvolupament de les forces productives, les reminiscències de caràcter feudal i es distingeix pels mateixos trets característics. L'emancipació nacional, com la revolució democràtica, només és possible amb la participació de les masses obreres i camperoles, i aquesta participació, en les actuals circumstàncies històriques, pressuposa la lluita contra els privilegis de la classe capitalista, el desbordament dels límits fixats per la burgesia. D'aquí ve que aquesta tendeixi al compromís i a l'aliança pura i simple amb el Poder central per aixafar el moviment de les masses. Així, el 1899, en un dels moments més greus per al centralisme espanyol, la burgesia catalana presta el seu suport a Polavieja, l'assassí de Rizal; el 1917, aterrida per la vaga general d'agost, dóna dos ministres a la monarquia; els anys 1919—1922 col·labora directament a la sagnant repressió executada pels representants del Poder central; el 1923 facilita el cop d'Estat de Primo de Rivera i, finalment, intenta d'apuntalar la monarquia trontollant amb la participació al seu darrer Govern.

La traïció de la gran burgesia en el terreny de la lluita per l'emancipació nacional la desplaça —exactament igual com a la revolució democràtica— de la direcció del moviment. I aleshores apareix, en primer terme, la petita burgesia, la qual, gràcies, per una banda, al seu radicalisme i al seu progr

ma demagògic —és el cas de Macià i de l' "Esquerra Republicana de Catalunya"— i, de l'altre, gràcies a l'absència d'un gran partit proletari, aconseguix arrossegar darrera seu les grans masses populars. Però la petita burgesia manifesta des del primer moment les vacil·lacions i la indecisió pròpies d'una classe incapaç, per la seva pròpia naturalesa econòmica, de fer un paper independent. Portada per l'impuls inicial, proclama la República Catalana, per a fer-se enrera dos dies després i acontentar-se amb un Estatut que estableix una autonomia limitadíssima. I quan els camperols obliguen el Parlament català a consagrar de dret —mitjançant la Llei de Contractes de Conreu— allò que ja havien conquerit de fet, adopta una actitud defensiva i es transformarà indefectiblement en una claudicació o en un compromís equívoc.

I, malgrat tot, el moviment nacional de Catalunya, pel seu contingut i per la participació de les masses populars, és, en el moment actual, un factor revolucionari de primer ordre, que contribueix poderosament, amb el moviment obrer, a contenir l'avanç victoriós de la reacció. D'aquí es dedueix clarament l'actitud que ha d'adoptar davant d'aquell el proletariat revolucionari.:

1er. Sosténir el moviment d'emancipació nacional de Catalunya, oposant-se enèrgicament a tota temptativa d'atac per part de la reacció.

2^{on}. Defensar el dret indiscutible de Catalunya a disposar lliurement dels seus destins, sense excloure el de separar-se de l'Estat espanyol, si és aquesta la seva voluntat.

3er. Considerar la proclamació de la República catalana com un acte d'enorme transcendència revolucionària; i

4^t. Alçar la bandera de la República catalana, amb el propòsit de desplaçar de la direcció del moviment la petita burgesia indecisa i claudicant, que prepara el terreny a la victòria de la contrarrevolució, i fer de la Catalunya emancipada del jou espanyol el primer pas cap a la Unió de Repúbliques Socialistes d'Ibèria.

Andreu Nin (el Vendrell 1892—1937): Escriptor i Militant revolucionari, mestre el 1914. Periodista d'*El Poble Català*, diari republicà i catalanista, afiliat com ell mateix a la Unió Federal Nacionalista Republicana (UFNR). Més tard membre del PSOE per uns mesos i sindicalista revolucionari de la CNT el 1918. Partidari de l'adhesió del cenetisme a la revolució soviètica, Nin es consagrà del 1921 al 1930, des de Moscou, a la Internacional Sindicalista Roja. A la caiguda de la Dictadura fundà "Izquierda Comunista", de tendència trotskista i, per tant, antiestalinista. El 1935, i ja després d'haver trencat amb Trotski, la seva organització i el Bloc Obrer i Camperol s'uniren per fundar el POUM. És autor d'abundants treballs teòrics, que figuren entre els més brillants del marxisme català i espanyol. També va ser polític actiu i Conseller de Justícia de la Generalitat poc després d'esclatar la revolució proletària catalana del 1936. Fou assassinat pels comunistes estalinistes el 1937.

Cal crear a Espanya un moviment de caràcter nacional. Fins ara només ha existit el "catalanisme", i usufruït per la burgesia. Cal convertir la qüestió nacional en problema revolucionari. I això només es podrà fer si la classe treballadora arrenca a la burgesia la direcció del moviment per la independència nacional.

Durant la Revolució russa, i tant com la insurrecció dels obrers i dels camperols, la insurrecció de les nacionalitats ajudà al triomf dels bolxevics. L'Estat tsarista que no havia estat trencat per la revolució de març era desarticulat amb el reconeixement del dret dels pobles a disposar dels propis destins.

En la nostra Revolució hi ha un problema agrari, és cert. Però la qüestió nacional té solament un paper en una part d'Espanya: a Catalunya. L'anomenada "qüestió catalana" ha estat un motiu important de les vacil·lacions polítiques durant els darrers vint-i-cinc anys. El separatisme català ha contribuït més que no pas el republicanisme clàssic a l'ensorrament de la monarquia.

Hi ha hagut a Espanya, des que la burgesia començà a ser una força important, una oposició contínua entre l'Estat i la nació, entenent per nació la classe que històricament era cridada a assumir el poder.

La nació era burgesa, i l'Estat era encara feudal. El 1873 la burgesia va prendre el poder, però continuà subsistint l'Estat feudal. Al capdavant, l'Estat acabà amb la República.

Ara passa el mateix. El poder és en mans d'un gran bloc burgès. Així i tot, l'Estat no ha sofert cap alteració fonamental. L'Estat republicà és el mateix Estat monàrquic, semifeudal, de fa tres mesos. "Això matarà allò". L'Estat monàrquic acabarà per imposar-se. L'evolució que es va veient en el sentit d'un govern Lerroux, Maura, Sanjurjo, Azaña, és el triomf de l'Estat monàrquic. La Revolució burgesa serà ofegada per l'Estat semifeudal.

L'aparició d'un moviment nacional revolucionari a tot Espanya, a Catalunya, a Bascònia, Galícia, Andalusia, etc. ajudarà en gran manera a desarticular l'Estat. El proletariat i els camperols, forces motrius de la Revolució, trobaran un reforç considerable al front de lluita.

Dir que nosaltres, comunistes, no hem de fomentar el separatisme, és una vergonyosa capitulació davant els prejudicis social-demòcrates. Els qui diuen això deuen estar segurament d'acord amb Largo Caballero quan aquest s'oposa al repartiment de les terres perquè això fomenta l'esperit burgès dels pagesos.

El problema agrari, com el problema de les nacionalitats, ha de ser enfocat com un procés dialèctic. En el primer moment, els pagesos, en assaltar les terres duen a terme la revolució agrària burgesa. Però la revolució no s'atura pas. Després del repartiment de les terres arriba l'hora de la collectivització agrària, l'etapa actual de la Revolució russa. Perquè fos possible de crear la unitat socialista, va caler fer, de primer, el fraccionament.

El mateix s'esdevé amb la qüestió nacional. La veritable unitat russa, la Unió Soviètica, només ha pogut ser feta gràcies al dret previ de separació.

Lenin resumia la tesi sobre la lliure separació dient: "Separació en interès de la unió".

El moviment camperol en la seva fase actual, a Espanya, té una base burgesa en el sentit que allò que l'anima és la fam de terra. Per això nosaltres

diem: "La terra per al qui la treballa". Fomenten la insurrecció camperola com a factor revolucionari que acudeix en ajut del proletariat.

La qüestió nacional ha de ser col·locada en el mateix pla. ¿Pot el moviment alliberador nacional ser un reforç revolucionari? Sí? Doncs, en aquest cas, cal fomentar-lo.

El moviment separatista revolucionari anirà dirigit contra l'Estat semifeudal imperant.

És evident que la separació nacional no implica el mateix dins el moviment obrer. La classe treballadora ha de restar unida per damunt de totes les fronteres nacionals.

Només la presa del poder pel proletariat podrà refer la veritable unitat peninsular constituint la Unió Ibèrica de Reúbliques Socialistes.

Joaquim Maurín (Bonasa 1896—Nova York 1975): Mestre a Lleida, membre de les Joventuts Republicanes el 1917, cenetista el 1919, partidari de la incorporació de la CNT a la Internacional Sindical Roja, vinculada a la revolució soviètica. Fundador el 1930 del Bloc Obrer i Camperol, de tendència comunista i catalanista, així com antiestalinista. Promotor el 1933 de l'Aliança Obrera i de la participació proletària a l'intent revolucionari del 6 d'octubre del 1934. Fundador, amb Nin, del POUM (1935).

El problema de les nacionalitats ha estat considerat massa sovint com un problema la solució del qual els marxistes revolucionaris haviem d'incloure en el nostre programa de revolució democràtica però només per una simple qüestió d'oportunisme.

Es deia que, puix que encara hi ha importants nuclis obrers que en diverses nacionalitats sotmeses a un Estat centralista pateixen la mania petitburguesa del nacionalisme, calia afegir a les nostres consignes immediates aquella del dret dels pobles a disposar de llurs destins, però deixant-la només escrita damunt el paper, sense fer res de positiu per aplicar-la.

I aquest confusionisme ha arrelat tant entre certs sectors del proletariat que ja és hora de dir ben clar i ben alt que són perfectament compatibles el marxisme revolucionari i el maximalisme nacionalitari. Cal dir ben clar als treballadors de les nacionalitats oprimides que llur deure és ésser maximalistes i marxistes revolucionaris tot alhora. I cal dir també a la classe treballadora dels països opressors que el deure dels treballadors d'un Estat centralista i unitari és reclamar i defensar la llibertat de les nacionalitats que lluitin, dintre el propi Estat, per llur emancipació política completa.

«La formació d'un front revolucionari comú només és possible si el proletariat dels països opressors sosté directament i resoludament el moviment d'independència dels pobles oprimits contra l'imperialisme de la metròpolis, perquè —segons digué Marx— un poble que n'oprimeix un altre no pot ésser lliure».

A casa nostra, el doctor Martí i Julià fou qui primer va llançar-se a la lluita per agermanar el socialisme i el nacionalisme.

Iniciada la campanya a la darrerria del segle passat, va trobar de seguida col·laboradors entusiastes entre la classe treballadora i entre els pocs intel·lectuals de Catalunya que, aleshores, s'atrevien a dir-se socialistes.

Precisament, aquests dies fa trenta-tres anys (era l'any 1902) que, secundant aquella campanya de l'ala esquerra de la Unió Catalanista, Gabriel Alomar, l'ex-militant de la U.S.C., publicava un treball en espanyol que titulava: *Harmonización de la corriente socialista con la nacionalista*. Els marxistes revolucionaris és evident que no podem subscriure aquell estudi pel seu fons socialista reformista, però el leninisme ha assentat les bases veritablement revolucionàries d'aquesta compatibilitat entre el socialisme i el nacionalisme ben entès.

JORDI ARQUE

Després de la gran guerra, el sentit del mot «nacionalista» ha estat tergiversat i interpretat pejorativament. I és per això que, per evitar que qualsevol moviment d'emancipació nacional sigui considerat com a feixista, els marxistes revolucionaris, mai no els anomenen «nacionalistes».

El nacionalisme ben entès, el nacionalisme que senten, per exemple, certs obrers que encara no tenen consciència de classe però que lluiten amb entusiasme per l'emancipació nacional del propi país, no pressuposa de cap manera la unitat nacional de totes les classes, com algú afirma. Els obrers als quals ens referim, tot i no tenir consciència de classe, saben prou bé que, amb la burgesia de llur país, no hi poden pas comptar per a la lluita contra l'Estat opressor. El nacionalisme d'aquests obrers és progressiu i mai no el podem confondre amb el nacionalisme burgès. I són aquests moviments nacionals de caràcter progressiu els que ha de sostenir el proletariat, i més que sostenir-los n'ha d'ésser el capdavanter i el més esforçat defensor de la consigna del dret d'autodeterminació de les nacionalitats oprimides, fent-los costat i impulsant-les fins a la separació absoluta, si aquesta és llur voluntat, per constituir un Estat independent.

«A la fusió, inevitable, de les nacions, només s'hi pot arribar a través del període transitori de l'alliberament complet, és a dir, de la llibertat de separació de totes les nacions oprimides» (Lenin).

Així, quan un obrer partidari de l'emancipació nacional del seu país ens parla del desig d'harmonitzar l'acció socialista amb l'acció nacionalista —posem per cas—, cap marxista no podrà combatre ni refusar una tal posició, perquè s'ajusta perfectament al marxisme revolucionari i, per tant, al leninisme.

Segons Lenin, no es podrà realitzar la gran unió mundial de Repúbliques socialistes si no és «per la unió lliure i fraternal dels obrers i de les masses populars de totes les nacions». És evident que té tota la raó, i també en té quan diu que cal anar primer a la separació per anar després a la unió.

I quan nosaltres defensem el dret d'autodeterminació dels pobles fins a la separació en nom del marxisme revolucionari estem perfectament dintre la línia, com quan defensem els règims d'autonomia. La defensa d'un règim autonòmic, per esquivit que sigui, és perfectament compatible amb la defensa del dret a la llibertat absoluta.

«L'autonomia, com a reforma, es diferencia fonamentalment de la llibertat de separació, com a mesura revolucionària. Com tothom sap, però, en la pràctica, la reforma, sovint, no és sinó un pas cap a la revolució. L'autonomia permet a les nacions retingudes per força dins les fronteres d'un Estat de constituir-se definitiva-

ment com a nació, d'aplegar, conèixer, organitzar les seves forces, d'escollir el moment oportú...» (Lenin).

Tots els partits obrers, a excepció del B.O.C., diuen: primer la Revolució social, després la llibertat de les nacionalitats.

De la mateixa manera que els republicans d'esquerra diuen: primer l'afiançament de la República burgesa i centralista, després parlarem de federalisme. Nosaltres hem de combatre els uns i els altres. Hem de defensar el dret a la separació i dirigir la lluita a cada nacionalitat tot pensant en una futura Unió de Repúbliques Socialistes.

Ramon Fuster: Polític sindicalista i escriptor català, membre del Bloc Obrer i Camperol, partidari de la separació revolucionària de Catalunya respecte a l'Estat oligàrquico—burguès espanyol, per tal de construir-hi el socialisme i federar-se després en una Unió de Repúbliques Socialistes.

Era cosa prevista en la lenta agonia de la dictadura que així que la censura no fos tan restringida, i que la paraula tingués una mica més de llibertat, tot allò que la primera dictadura havia perseguit amb un furor ininterromput rebrotaria amb més força que abans, sobretot en sobreres manifestacions externes i propícies a crear un abrandament sentimental en les gents, el qual engendraria un confusionisme nefast.

Ara, després de cinc mesos que funciona una segona dictadura amb un caràcter més tolerant que l'anterior, però amb la mateixa finalitat que la primera —conservar, sense modificar, la Constitució de 1876 i la monarquia— observem fa setmanes el confusionisme desorientador que hem assenyalat.

El desplaçament general de l'opinió pública cap a l'esquerra agreuja, pel que fa referència als obrers, la situació actual.

Limitem-nos a estudiar dintre de Catalunya —que pel fet d'ésser la nacionalitat d'Ibèria en què ha pres caires més virulents el problema de la llibertat col·lectiva— aquest estat de confusionisme, ja que és la contrada peninsular on van més desorientades les masses obreres.

El problema català, negligit fins avui per les entitats de classe, féu que aquest, acaparat per les nostres dretes pairals, prengué una significació eminentment reaccionària als ulls dels treballadors. Hom confonia lamentablement el catalanisme polític, representat per la «Lliga», l'«Acció Catalana», etc., amb la catalanitat. Catalanisme i reaccionarisme eren sinònims per a la immensa majoria dels nostres obrers que, influenciats per un absurd internacionalisme que parlava en castellà, mirava despectivament el catalanisme, el qual solament veien a través de les conxorxes i turpituds electoreres.

Gràcies a la dictadura, el catalanisme —la catalanitat en acció— ha bifurcat els seus camins. Per raó de les persecucions sofertes —abans del 1923, el catalanisme, l'explotaven les dretes davant del govern central per obtenir privilegis econòmics que solament beneficiaven els nostres explotadors— els obrers s'han sentit ferits en la seva catalanitat, que tenien adormida per reacció al catalanisme reaccionari. En aquests anys d'opressió acarnissada, una part del nostre obrerisme s'ha integrat al moviment català,

D'altra banda, aquelles minories obreres que ja actuaven dintre del catalanisme i creien encara en una acció conjunta de burgesia i proletariat per a resoldre —com un problema previ a l'acció de classe— la qüestió catalana, han sofert un descengany saludable en veure que la gran burgesia catalana no es llançava a una acció decidida contra l'Estat espanyol.

I aquests dos corrents: els obrers catalanistes que s'han sentit proletaris i la dels proletaris que s'han catalanitzat, han format, durant la dictadura, el focar encès d'un ideal únic d'igualtat i de llibertat —en sentit econòmic i polític— que resol el problema de justícia social; el de la llibertat individual i col·lectiva.

Caiguda la dictadura, caldrà orientar convenientment aquests dos corrents que han convergit, perquè segueixin una línia de conducta recta que pugui servir d'orientació —eficaç en l'actuació— a les masses obreres de Catalunya.

Cal delimitar exactament els camps. Cal combatre en nom de la ciutadania universal dels treballadors explotats, solidaris per damunt de les fronteres, el nacionalisme català reaccionari, el qual, sota la capa del neutralisme, intenta aplegar, servint-se del nom de Catalunya, dretes i esquerres, anteposant la qüestió catalana a la qüestió social.

No. El problema no es planteja com voldrien els nostres confusionistes de la dreta i que actuen frenèticament en notar que se'ls en va de les mans el moviment català que fins ara havien controlat. La qüestió catalana, al nostre entendre, ha de formar part, com a problema de llibertat col·lectiva, del problema d'igualtat i de llibertat del proletariat d'Ibèria.

Si fins avui les dretes tenien la direcció del moviment de reivindicació de Catalunya, la dictadura ha posat al descobert el fet que la burgesia catalana, a través del fet català, pledegés davant de Madrid miserables interessos de la classe capitalista en detriment dels seus conciutadans.

D'ara endavant, hi haurà del catalanisme dues interpretacions. La dels burgesos que volen la llibertat de Catalunya per suprimir les traves del govern d'Espanya damunt l'economia catalana i la llibertat de continuar explotant ells sols els nostres obrers, i la dels proletaris que volen la llibertat de Catalunya com un objectiu més del seu programa de reivindicacions socials, per portar el proletariat català a una ampla federació amb el proletariat de les altres nacionalitats peninsulars dintre de la futura «Unió de Repúbliques Socialistes d'Ibèria».

Jordi ARQUER. («Treball», n° 17, 21-IV-30,
pp. 1 i 2.)

Jordi Arquer (Bellcaire d'Urgell 1906): Fundador, el 1928, del Partit Comunista Català. A la caiguda de la Dictadura de Primo de Rivera, fundador del Bloc Obrer i Camperol amb Maurín. El 1935, fundador del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) amb Maurín i Andreu Nin. Traductor de Lenin, Stalin i Bukharin en temes relacionats amb la qüestió nacional i el comunisme. Autor de "De Pi Margall al comunisme" (1931) i "Los comunistas ante el problema de las nacionalidades ibéricas" (1931).

Contra l'opressió idiomàtica. El dret a la llengua pròpia.

Es evident que els interessos de la vida econòmica, la necessitat de facilitar les relacions, obliguen els habitants de les nacionalitats que formen un Estat «mentre vulguin viure junts» a aprendre l'idioma de la majoria. Basant-se en aquesta necessitat, no pocs socialistes i comunistes arriben a la monstruosa conclusió que cal impedir el desenvolupament de les llengües nacionals i imposar l'ús de l'idioma oficial de l'Estat, que sempre és el de la nació dominadora. Aquests socialistes i comunistes, tot i cobrir-se amb la bandera de l'internacionalisme, en realitat són uns xovinistes. L'ur punt de vista és més a prop de l'imperialisme que del marxisme. «Perquè les diverses nacions puguin viure juntes lliurement i en pau o, quan els convingui, puguin separar-se constituint Estats separats, cal un democratism complet, sostingut per la classe obrera. Ni un privilegi per a cap nació ni per a cap idioma! Ni la més petita vexació ni la més ínfima injustícia envers la minoria nacional!; heus aquí els principis de la democràcia obrera.» Tota disposició que violi la igualtat de drets de les nacions ha d'ésser declarada il·legal, i «qualsevol ciutadà de l'Estat ha de tenir el dret d'exigir l'abolició d'aquesta disposició com a anticonstitucional i el càstig dels qui la portin a la pràctica».

Si els drets de les nacions són respectats, si cap d'elles no gaudeix de privilegis, si l'ur igualtat és absoluta, si els principis veritablement democràtics són observats, les necessitats mateixes de la vida econòmica determinaran —sense necessitat de privilegis ni vexacions— l'idioma l'ús del qual resultarà més avantatjós per a la majoria de la població.

J. CASES I BUSQUETS, *Catalanisme i socialisme*, 1934

Afirmàvem en el nostre article anterior la necessitat d'arraconar d'una vegada de les fileres del Socialisme català el sentit unitarista espanyol, que ha estat la nosa secular que s'ha oposat al desenvolupament de les organitzacions socialistes catalanes.

Aquest sentit unitarista espanyol, en el nostre camp, ha estat representat pel P.S.O.E. No volem pas tirar-li-ho en cara. Fins i tot arribarem a concedir que

potser tenia mitja raó a actuar com ho feia, pel fet que durant molt temps el catalanisme va estar en mans dels nostres enemics únicament. Sí, però, que volem consignar que, actuant d'aquesta manera, si bé a Catalunya feia tasca antiburguesa, de cara a Espanya afermava els puntals del centralisme, convertint els socialistes catalans en uns buits provincians. De tot això, ara en patim les conseqüències, que no són altres que, en molts dels antics militants del P.S.O.E., hi trobem, més que no pas socialistes, afiliats; més que no pas convençuts i assabentats del que és el Socialisme, gent entestada en aquell unitarisme del qual parlàvem abans, que consideren —amb la més gran fe— que qui no milita en el P.S. espanyol no té res de socialista.

No dubtem pas que amb el temps els fets els faran veure llur error. Remarquem, només, els resultats que ens ha donat aquesta actuació funesta que, en nom de la tàctica i la disciplina, no ha fet altra cosa que menar estimats companys al confusionisme més ignorant.

Des del moment que acceptem i reconeixem la diferència ètnica, lingüística, psicològica i econòmica que hi ha entre Catalunya i Espanya, hem d'actuar d'acord i de cara a aquesta realitat. L'ortodòxia marxista així ens ho assenyala, i les necessitats del socialisme a Catalunya així ens ho imposen. Fer altra-ment és aturar la marxa que vers els organismes socialistes ha emprès el proletariat català i desapropiar el moment potser únic que vivim i que coincideix amb la desmembració i l'enrunament estrepitosos de les organitzacions i doctrines que fins ara havia seguit.

La realitat de la diferència entre Catalunya i Espanya, avui reconeguda en el terreny polític d'una manera inicial —al Socialisme li correspon de completar-la— imposa als socialistes catalans el manteniment i l'organització del partit polític, de l'organisme sindical i del cooperativista, essencialment catalans.

No podem mirar enrera. Tenim l'obligació de mirar endavant, de cara a la Unió de Repúbliques Socialistes —ibèriques o el que siguin—, en la qual nosaltres volem ingressar amb personalitat pròpia. Es per això que hem d'organitzar-nos i preparar-nos tal com som. Es aquesta la raó del nostre catalanisme, que com més accentuat i intransigent serà més aviat ens portarà —com digué el malaguanyat camarada Jean Jaurès, en el seu famós *Discurs a la Joventut*— «a la pau Socialista definitiva, que en l'acord i tot de les nacions no esborrarà pas les pàtries que servaran llur profunda originalitat històrica, llur funció pròpia en l'obra comuna de la humanitat reconciliadora».

Joaquim Casas i Busquets (Blanes 1911): Periodista, que col·laborà a *Justícia Social*, la revista teòrica de la Unió Socialista de Catalunya.

SUMARI

Introducció	3
Marx—Engels, <i>Manifest comunista</i>	7
Karl Marx, <i>Irlanda i la classe obrera anglesa</i>	9
Engels, <i>Socialisme i independència nacional</i>	9
Otto Bauer, <i>Diferenciació creixent entre les nacions a la societat socialista</i>	10
Rosa Luxemburg, <i>El proletariat i la qüestió nacional</i>	13
Lenin, <i>Del dret de les nacions a la seva autodeterminació</i>	14
Lenin, <i>Notes crítiques sobre la qüestió nacional</i>	15
Lenin, <i>Carta a Chaoumian</i>	15
M. Serra i Moret, <i>Introducció al Manifest Comunista</i>	17
Nin, <i>El marxisme i els moviments nacionalistes</i>	18
J. Maurín, <i>Els problemes de la Revolució, la qüestió de les nacionalitats</i>	22
Ramon Fuster, <i>Marxisme i nacionalisme</i>	24
Jordi Arquer, <i>Catalanisme reaccionari i proletaris catalanitzats</i>	27
Andreu Nin, <i>Els moviments d'emancipació nacional</i>	29
J. Cases i Busquets, <i>Catalanisme i socialisme</i>	29

